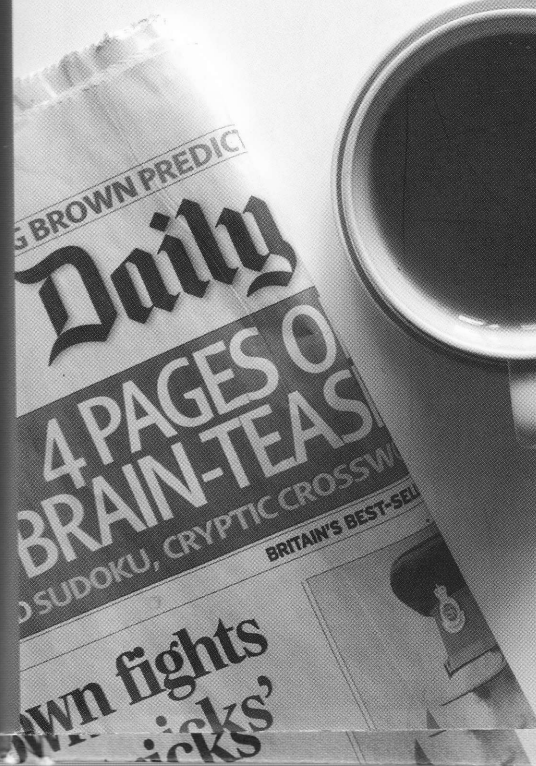

Sárközi Mátyás

Pesten, Londonban és a nagyvilágban

Jelenkor

mert ez nem része az európai kultúrának, hanem az üdítő frissesség okán. Ez olyan tiszta forrás, mondja, amelyből bizvást meríteni lehet. Jelenleg a tizenhatodik zongora-étűdjén dolgozik, aztán visszatér a nagy feladathoz, amellyel tíz éve birkózik. Akkor rendelt tőle az Angol Nemzeti Opera és a BBC zenés játékot az *Alice Csodaországban* fantasztikus librettójára, de egyelőre csak vázlatok születtek. Ligeti már sejtí, milyen lesz az opera: „Könnyed, humoros és tanulságos, mint Lewis Carroll eredeti könyve”. Elmondva körülírható, a kottapapír előtt tőprengve mégis oly nehezen rögzíthető, különösen a zenéi formák mai megbolydult világában.

(*Magyar Hírlap*, 1996. december 14.)

KORDÁRÓL, SZÉPÍTÉS NÉLKÜL

A londoni Magyar Kulturális Központban mutatták be Charles Drazin filmtörténész több mint négy száz oldalas monográfiáját Korda Sándorról, azaz Sir Alexander Kordáról, az angol művészfilm megteremtőjéről, a szigetország hajdan Amerikával versengő (s e versengésnek még ma is neki-nekirugaszkodó) filmiparának létrehozójától. A Macmillan kiadónál megjelent kötet címe: *Korda, Nagy-Britannia egyetlen filmmogulja*. A filmmogul Pusztatúrászton, az ottani Salgó-birtok jószágigazgatója, Kellner Henrik legidősebb fiaként született, és a régi Pest kávéházi bohém dzsungelében, újságíróként, majd az ország egyik első filmeseként ivódtak vérebe azok az allűrök (elszánt nagyratörés, felelőtlenül merész nagyvonalúság, uras elegancia), amelyek világsikerei idején is jellemezték, s amelyeket ez az új könyv az eddigi Korda-monográfiáknál érzékletesebben domborít ki. A bemutatón jelen volt az éppen Londonban tartózkodó kiváló operatőr, Koltai Lajos, és megkérték, mondjon néhány szót a magyar filmművészek nevében. Arról beszélt, hogy ha valaki az Alföld sikságán, Isten háta mögötti falucskában születik, tengernyi pusztaság veszi körül, annak minden, a horizont egyhangúságát megtörő színre és

formára rávillan a szeme. Így lesznek a pusztai emberek a részletek kivételes képességű megfigyelői. A régi Budapest (a Nyugat aranykorában) persze inspiráló volt a téren is, hogy az új és ígéretes médiumot, a filmet ne csak a könnyű szórakoztatásra, hanem a magas művészet tolmácsolására alkalmas eszközzé formálja. E látásmód és igény angolai meghonosítása bizonyosan inkább érdemesíti Korda Sándort a halhatatlanságra, mint az, hogy megteremtett egy új iparágat. Drazin szerint a brit filmrendezők közül ő az, akit leginkább jellemez e három szó: „halalom, egyéniség, képzelőerő”. S az egyetlen, akit Hollywoodban is komolyan vettek. Megvolt benne a „dupla vagy semmi” amerikai stílusú merészsége, de közben olyan elegancia és stílus jellemezte, amire a többiek képtelenek voltak. Könyvtárában eddig három kötet volt a polcokon Korda pályafutásáról. Tóbiás Áron ismeretterjesztő könyvecskéje mellett Tábori Pál monográfiája (1959) és Michael Kordától, az unokaöccsétől *A szerencse fia* (1980). Tábori Pál munkatársa, közeli ismerőse volt a filmmogulnak. Könyvének erőssége, hogy a szerző az anyaggyűjtés során betekinthetett a forgatókönyvíró Bíró Lajos és Korda Sándor levelezésébe, valamint a London Film archívumába, konzultálhatott az akkor még élő filmes kollégákkal. Az unokaöcs, a Korda-filmek zseniális díszlet- és látványtervezője, Korda Vince fia, életrajzában túl feddhetetlennek állítja be az uralkodó által lovag-gá ültet nagybácsit, de családi élményekkel színezett, ol-

vasmányos és érdekes könyv került ki a tolla alól. Charles Drazin azonban igazi filmtörténész, és a legprofibb biográfia szerzője. Kortársakkal már nem nagyon beszélgethetett, kivéve a veterán André de Tóthot, de hangya-szorgalommal mindennek a végére járt. Vette a fáradságot, hogy fényképezőgéppel felszerelve elutazzék Pusztatúrpáztóra, felfedezte a brit nemzeti könyvtár kézirat-tárában az első feleség, Korda Mária filmszínésznő kiadatlan memoárjait, melyek romantikusan és regényesen fecsegők, lakkozhatnak és hamisítanak, de sok fontos adatot tartalmaznak, továbbá lefordította magának Korda 1911-ben megjelent, lélektani szempontból sokat eláruló novelláit és cikkeit a *Mozihézből*. Drazin, Táborival együtt, jó szerkesztői érzékkel szabja határát Korda Sándor hallatlanul bonyolult üzleti ügyei részletezésének. Inkább a pálya ivét igyekszik pontosan felrajzolni, Budapesttől a kommun utáni emigráció első évein át az angolai nagy sikerekig, melyek közül az első igazi diadal a *VIII. Henrik magánélete* volt, Bíró Lajos kiváló forgatókönyvével és Charles Laughton emlékezetes főszereplésével. Akkor sikerült öccsét, Korda Vincét rávenni, hogy adja fel festőművészi karrierjét Dél-Franciaországban, és legyen a produkció díszlettervezője. A harmadik testvért, Zoltánt nem kellett kapacitálni, hogy csapjon fel rendezőnek. Az új monográfia részletezi, hogyan szerződtette, sznobságból, de jó ráérzéssel Korda Sándor az éppen állástalan Winston Churchill fix fizeté-

ses történéssz szkript-szakértőnek. Ez a barátság azután oda vezetett, hogy nem is olyan sokkal később Churchill, már mint miniszterelnök, titkos megbízást adott Kordának: Amerikába utazva fejtsen ki propagandát annak érdekében, hogy az Egyesült Államok lépjen be a Hitler elleni háborúba. Ez is hozzájárult ahhoz, hogy 1942-ben Korda a brit filmrendezők közül elsőként lett a birodalom lovagja. Az 1950-es években kezdett avíttá válni Sir Alexander Korda régi pesti arroganciája, s megdőlt az általa sokat hangoztatott tétel, miszerint „ha százezres kölcsönt akarunk szerezni, nem megyünk el kunyerálni a bankmenedzserhez, hanem magunkhoz hivatjuk, és közöljük vele, hogy kegyeskedünk elfogadni nagyobb összeget, megfelelő feltételekkel”. A mogul anyagi zavarokkal küzdött, depressziós lett, második felesége, Merle Oberon elhagyta, pedig nászajándékként, rá jellemző nagystílűséggel, Marie Antoinette nyakékét vette meg a hűszéves színésznőnek. Korda Sándor legendává vált, nagyszerű filmjeit ma is élvezzük.

(*Magyar Hírlap*, 2002. augusztus 3.)

FÖLDES JOLÁN 100

A nagy karácsonyi és újévi hercehurcában későre maradt egy centenáris évforduló kipipálása, a megemlékezés egy olyan magyar író születésének a századik évfordulójáról, aki írt három óriási sikerű regényt (és hat másikat), ám ezeknek a halovány fénycskéje már alig-alig csillog a Gutenberg-galaxis ezüstporsos Tejútján. Földes Jolánról van szó, *A Halászó macska utcája* szerzőjéről. Kenderesen született, a bécsi egyetemen, majd a Sorbonne-on tanult nyelvészetet és szociológiát. A harmincas években dolgozott Magyarországon egyiptomi külképviseletén, megírta ottani élményeit, és felfedezte magában az író. Budapestre visszatérve könyvkiadói lektor-ként helyezkedett el, és regények egész sorát fordította le angolból. Számos lektűr, melyeknek a gördülékeny stílusát, mélyre ritkán hatoló könnyedségét követte, amikor megírta főművét, *A Halászó macska utcáját*. A gazdasági válság idején Párizsban megélhetést találó magyar szücmunkásról és családjáról szóló regényt (ők laktak a Szajna bal partján, a picinyke rue du Chat qui Pêche sikátorában) benevezték egy nemzetközi irodalmi pályázatra, és a Hugh Walpole elnökletével működő zsűri Földes Jolánt hirdette ki győztesként. A könyvet angolul 1937-ben re-